

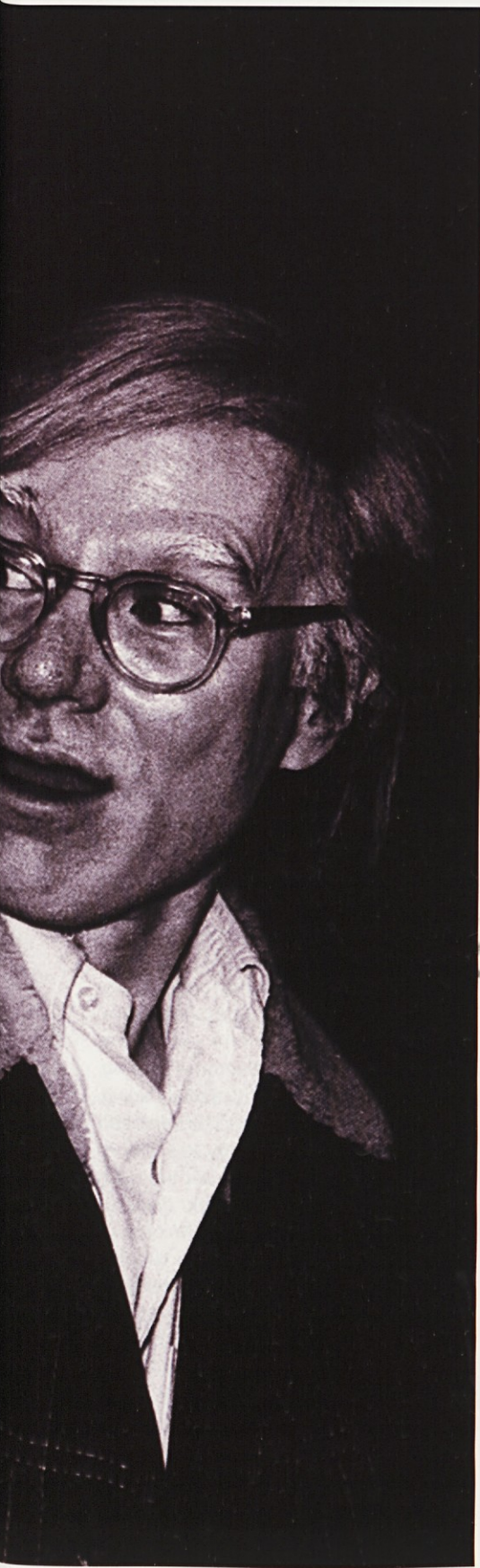

Vaja iz korektnosti

13. mednarodni festival
dokumentarnega filma
(23.-30. marec 2011)

Dare Pejić

Beautiful Darling, Warholova superzvezdnica

TRINAJSTA IZDAJA LJUBLJANSKEGA FESTIVALA DOKUMENTARNEGA FILMA JE Z DVAINDVAJSETIMI FILMI Z LETOŠNJIM SKUPNIM IMENOVALCEM *VELIKI DIKTATORJI, MALI BOGOVI* PREDSTAVILA TEMATSKO PESTER IZBOR AKTUALNIH NASLOVOV SVETOVNE IN REGIONALNE DOKUMENTARNE FILMSKE PRODUKCIJE. FESTIVAL S PODPORO *AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENIJE* (AIS) IN POSEBNIM POUČENJEM NA ČLOVEKOVIH PRAVICAH PROGRAMSKO SHEMO VEČINOMA AVTORSKIH DOKUMENTARCEV DOPOLNJUJE Z ANGAŽIRANIM OZAVEŠČANJEM SKOZI MEDIJ FILMA. ŠTEVILO OBISKOVALCEV FESTIVALA – LETOS JIH JE BILO VEČ KOT TRI TISOČ – ZRCALI PREGOVORNO ZAPOSTAVLJENOST IN MARGINALNOST DOKUMENTARNEGA FILMA NASPROTI »FIKCIJSKEMU« FILMU, TOREJ VEČINI IZDELKOV FILMSKE INDUSTRIJE, TER HKRATI PRIČA O OBSTOJU ZVESTE PUBLIKE, KI FESTIVALSKE IZKUŠNJE NE BO ZLAHKA ZAMENJALA ZA HIŠNO TELEVIZIJO ALI MONITOR. LETOS JE UMANJKALA LE KAKŠNA RETROSPEKTIVA ALI »IZKOPANINE« IZ ARHIVOV, PODOBNE LANSKIM IZ SARAJEVSKEGA FILMSKEGA ARHIVA.

Diktatorji med štirimi stenami

Filme iz tekmovalne sekcije je povezovala skupna tematika nasilja, pri katerem »osebne okoliščine« trčijo ob socialne in ekonomske konflikte zunaj varnih domačih sten: zgodbo o odraščanju mladega geja iz mesteca v Pensilvaniji spremljamo v filmu *Izolirani* (Out in the Silence, 2009, Dean Hamer in Joe Wilson), tematiki vzporednih spolnih, ekonomskih in vojaških antagonizmov pa so bili posvečeni naslovi *Kongo v štirih dejanjih* (Congo in Four Acts, 2010, Dieudo Hamadi, Kiripi Katembo Siku in Divita Wa Lusala), *Na spolnem bazarju* (Im Bazar der Geschlechter, 2010, Sudabeh Mortezaei) in letošnji zmagovalni film *Prodali so me za 50 ovac* (Jag var värd 50 lamm, 2011, Nima Sarvestani).

»Film govori o kršitvah človekovih pravic in opozarja na kompleksnost problematike, ne da bi jo poenostavljaj s tem, da bi kogar koli obsojal ali krivil. Ni samo bel ali črn, ne prikazuje kršiteljev ali žrtev, samo ljudi, užete v strahoten precep. Kljub temu vsebuje trenutke upanja in radosti,« je žirija pospremila letošnji zmagovalni film *Prodali so me za 50 ovac* priznanega iranskega avtorja s stalnim bivališčem na Švedskem, Nima Sarvestanija. Film potrpežljivo sledi vsem vpletenim in tragični zgodbi Sabare, deklice iz Afganistana, ki so jo pri desetih letih prodali štirikrat starejšemu moškemu iz talibanskega plemena. Sabere se šteje med srečnice, saj je od nasilnega moža s pomočjo podporne organizacije uspela zbežati k svojim staršem, a je danes obsojena na štiri stene. Njeno življenje in življenje vse družine je ogroženo, saj od moža zahteva ločitev, kar prinaša nove težave in beg pred moževim maščevanjem. V tej ekonomiji menjave, podkrepnjene z radikalnim islamizmom, zasedajo ženske

mesto menjalnega sredstva, ki je na »trgu« vreden manj kot trop ovac. Film z resigniranim sporočilom opozarja na problem izkoriščanja žensk, ki pa ni zgolj spolno. Nobeno naključje ni, da so lastniki žensk in ovac vselej moški, kar je še en dokaz, da spolno nasilje sovпада z razrednim.

V tekmovalni programski sekciji po svoji naraciji izstopa čilenski film *Nostalgija po svetlobi* (Nostalgia de la luz, 2010, Patricio Guzmán). Skozi uvid v astronomijo in ostale oblike življenja v vesolju film s preseganjem gole reprezentacijske vloge dokumentarnega filma gledalce vpelje v zamolčano, zabrisano in skrito zgodovino Čila. Puščava Atacama priča o žrtvah Pinochetovega režima in današnjem tragičnem položaju tistih žensk, ki imajo dostop do zamolčane preteklosti in njenih žrtev. To tesno zvezo med ženskami in življenjem na eni ter smrtjo na drugi strani dodatno bremeni zgodovina političnega terorja. Med kopanjem žensk po ostankih žrtev in v zemljo zakopanih prežitkov preteklosti avtor vrine prepričljivo prispodobo o današnjem Čilu: zakonski par – ona s Alzheimerjevo boleznijo in on s spominom slona – kot slikovita prispodoba shizofrene družbe s travmatično preteklostjo.

Po poteh globalnega kapitalizma: od Trnovega do Nošovic

V sekciji aktualnih in družbenokritičnih filmov sta med drugim prikazana tudi dva filma češke produkcije, ki je v letošnji izdaji festivala zastopana s kar nekaj filmi. *Vse za dobro tega sveta in Nošovic* (Vše pro dobro světa a Nošovic, 2010, Vít Klusák) je bridko duhovit prikaz azijskega produkcijskega načina sredi češkega podeželja. Avtomobilski koncern Hyundai, ki je v vasi Nošovice zgradil orjaško tovarno, je lokalne prebivalce

Življenje na smetišču

Pozabljeni prostor

Avtobiografija Nicolaeuja Ceausescuja

Vse za dobro tega sveta in Nošovic

Prodali so me za 50 ovac

V letu hip hopa

prikrajal za obdelovalno zemljo in namesto blaginje prinesel brutalno obliko kapitalizma. Namesto delovnih mest za vaščane predstavlja tamkajšnja tovarna za mnoge neznani leteči predmet sredi nekoč bogatih obdelovalnih površin. Odziv vpletenega režiserja na življenjske posledice ljudi v globalnem kapitalizmu je izrazito lokalni, a zato nič manj produktiven. Film z bonus dodatkom preveva groteskni občutek za humor, ki je očitno še edino, na kar se lahko zanesejo prebivalci Nošovic.

Film *Pozabljeni prostor* (The Forgotten Space, 2010, Noel Burch in Allan Sekula) spretno izkoristi pripovedno moč premikajočih se škatel – transportnih kontejnerjev. Tistih škatel, v katerih na transportnih ladjah prevažajo blago in v katerih vidimo živeti za sistem »odvečne« ljudi. Kontejneri v zgodbi med seboj povezujejo kontinente ter razviti Zahod z nerazvitim Vzhodom, razvita mesta z megapolisi, kjer vlada preživetje najmočnejšega. Za ekološko oporečno transportno industrijo po vsem svetu od Rotterdama do Hong Konga se skriva usoda premnogih ljudi in z njimi povezana revščina. Na trenutke se zdi, da želi film sporočiti več, kot lahko sicer napletemo okoli potujočih škatel. Njegova prepričljivost z vodilom *manj-je-več* namreč ne bi bila nič manjša, sporočilo pa nič manj nedvoumno.

Domačo nalogo iz popularne kulture je več kot solidno opravil režiser Boris Petković s filmom *V letu hip hopa* (2011). S pričujočim filmom je slovenska hip-hop in rap scena končno dostojno ovekovečena tudi na filmskem traku. Upam, da film kmalu vidimo v redni distribuciji in na TV-ekranih, saj trenutno pri nas ni bolj angažirane forme pop kulture,

kot je tista, ki jo najdemo v besedilih N'toka ali Samo Borisa. Za še boljši vtis bi ustvarjalci lahko malo globlje pobrskali tudi po imenih tistih par reperk, ki so se poskušale prebiti na površje s testosteronom nabite glasbene scene. Vemo, da jih obstaja nekaj, ne vemo pa, zakaj jih je tako malo. Ali pač?

Kamera diha z njimi

Film *Katka* (2010, Helena Třeštiková) iz sekcije Intimni portreti je zgleden primer observacijskega načina reprezentacije v dokumentarnem filmu, z etičnega vidika pa je lahko enako problematičen, kot so nekateri t. i. direktni filmi, katerih avtorji so za ceno dobre filmske zgodbe pohodili nekatera osnovna človeška načela. Avtorica je posnela film, v katerem je strnila večletno sledenje zgodbi tridesetletne heroinske odvisnice Katke, ki je med odvisnostjo zanosila in postala mama. Medtem ko Katka, ki kljub težki odvisnosti postane mama, z vsakim letom fizično in psihično bolj propada, se pred očmi gledalcev njen portret pokaže v luči nedvoumnega sporočila filma: droga je pekel. Učinek filma, ki nima želje po moraliziranju, naposled učinkuje paradoksalno, ko navidezno (ne)vpletenost avtorice in željo po zgodbi začnemo presojati z vidika etike in morale – kaj je pomembnejše, Katkino življenje ali film? Stranski učinek filma tako napoti na sled večne dileme pri ustvarjanju dokumentarnih filmov, za katere je meja med reprezentacijo in poseganjem v življenja protagonistov ključna premisa sleherne sekvence.

Hit svetovnih festivalov dokumentarnega filma in tudi ljubljanskega je *Življenje na smetišču* (Waste Land, 2010, Lucy Walker,

Karen Harley in João Jardim). Glavni protagonisti so uspešni brazilski umetnik Vik Muniz in pobiralci smeti z največjega smetišča na svetu v Rio de Janeiru, imenovani tudi *catadores*. Muniz se odloči, da skupaj z njimi izpelje umetniški projekt iz nabranih smeti in s tem v njihova življenja povrne nekaj ponosa. Impresivni mozaiki umetnin in iskren zagon sodelujočih ne morejo spodnesti občutka o estetizaciji revščine pobiralcev iz favel, lažna zavest v njih in gledalcih namreč vzbudi preveč moralnega zanosu. Še manj se film ukvarja s problemom o ozaveščanju eksploatacije pojava revščine, to stori veliko bolj neopazno in manj neposredno kot denimo provokativna trilogija Nizozemca Renza Martensa *Uživaj v revščini* (Enjoy Poverty, 2009).

Drugačne vrste vpletenost ustvarjalcev do svojih protagonistov ponuja sekcija, posvečena pop ikonam in velikanom mitološke preteklosti: *Beautiful Darling, Warholova superzvezdnica* (Beautiful Darling, 2010, James Rasin) ovekoveči blišč in bedo travestitske zvezdnice Candy, ki s filmom takorekoč postane slavna za več kot tistih Warholovih »15 minut«. Veliki diktator 20. stoletja se v *Avtobiografiji Nicolaeuja Ceausescuja* (Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu, 2010, Andrei Ujică) po treh urah arhivskih posnetkov »pomajša«, ravno tako tudi ves mentalni napor o novih načinih komunikacije v digitalni dobi v filmu *Vsebina* (Content, 2010, Christopher Petit), ki je tudi največje razočaranje festivala.

Brazilski film *Življenje na smetišču*, o katerem smo pisali že v aprilski številki *Ekрана* (Portreti našega časa), prihaja na spored Kinodvora predvidoma junija 2011.